

zóknek.” Talán a részletből is kiderül: az apa fantáziája e szerelem kibomlása idején meglehetősen gyerekkes... De talán az is, hogy mégis mindvégig jellemzi egyfajta „skandináv realizmus” a történetét; valós élethelyzetet emberi módon tálat némi humorral, viszonylag egyszerűen.

Ne nyugodjunk bele a fentebb elhangzott megoldásokba: a narancsos lány titka más.

Gaarder pontosan tudja, hogy az ál-detektívregény alapja ugyanaz, mint a valódié: a részletek megfelelő tempóban tálat adagolása. Eláru-lom, hogy a regényben idővel minden a helyére kerül; Jan, az apa olyan részleteket is megtud a lánytól és a lány révén, amelyekre nem is számított; és Georg, a fiú szintén el fogja helyezni a leírt történet részleteit saját élettörténetében.

PRÁGAI TAMÁS

(Fordította Szöllösi Adrienne, *Animus Kiadó, Budapest, 2004, 160 oldal, 1890 Ft*)

IAIN M. BANKS:

Emlékezz Phlebasra

Iain M. Banks első Kultúra-regénye, az *Emlékezz Phlebasra* olyan úropera, melyet a galaxisok végtelen tereiben adnak elő. A Kultúra és az idirik kö-

zötti háború kellős közepén találja magát az olvasó, milliók halálát beteljesítő „frontvonalon”. Az idirik szent harcot folytattak, a kultúrabeli-ek, vagyis a sziporkázó gépek és a kevésbé tündöklő emberek pedig „azért harcoltak, hogy megóvják szellemi-lelki békéjüket”.

A Kultúra egyik féltve őrzött szuperszámítógépe, egy Elme az általa irányított, majd a háború forgatagában találatot kapott úrhajóról csodával határos módon elmenekülve a Schar kietlen világának alagútrendszerében bujkál. Az idirik nagy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy megtalálják, és tervvisz-szafejlesztés révén megértsék, valamint alkalmazzák az Elme létrehozását lehetővé tévő magas szintű tudást. A Kultúra mindent elkövet, hogy visszaszerezze, mielőtt az ellenség megkaparintaná. Az idirik zsoldosaként az alakját változtatni képes, önnön identitását gyakran elvesztő, majd megtaláló furcsa akcióhős, Bora Horza Gobuchul indul az Elme felkutatására. Odüsszeuszhoz hasonlóan őt sem csupán a külső célok elérése motiválja, hanem az, hogy tetten érje mindig változó önmagát. A regény arra a paradoxonra is rávilágít, hogy az elmosódó ének halmazából álló főszereplő csupán akkor válik jól megragadható kvázitárggyá, amikor küldetése bevégeztetett, vagyis meghalt. „Mintha az összes ember, akit élete során meg-személyesített, az összes szerep, amit

eljátszott, az összes alak, amit magára öltött, a kómába esése után elszivárgott volna belőle, és magával vitt volna egy darabot az ő tulajdon énjéből, teljesen kiürítve ezáltal az Alakváltót.”

Banks szerint önmagunk számára elérhetetlenek maradunk, csak mások képesek elmosódó pillanatsfelvételeket készíteni rólunk. A bujkáló Elme is hasonló identitásproblémákkal küzd, mint az Alakváltó. „Volt azonban egy kevésbé releváns, mégis sokkal aggasztóbb probléma is, amit az Elme felfedezett. Ezt a következő kérdésben fogalmazta meg: kicsoda ő valójában?” „Nem az a lény, akinek gondolja magát, szólt a zavarba ejtő válasz. Mert tudta, hogy mostani énje soha nem lenne képes kigondolni mindazt a dolgot, amire régi énje képes volt. Értéktelennek érezte magát. Korlátoltnak, esendőnek és [...] butának.” A „természetes” közegéből kiszakított Elme csupán tökéletlen másolata önmagának, védtelen az őt szó szerint és metaforikusan keresőkkel szemben.

A galaxisok útvesztőiben önmagát elveszítő majd látszólag megtaláló olvasó a regény végén azonosulhat az Alakváltó ellenfelének és egyben szerelmének ük-ük-ükunokájával, aki költői babérokra törve, a high-techbe szerelmesen és terhesen, a múltba vesző Bora Horza Gobochul nevének hallatán (egy drón hívja így magát) kinyilvánítja

a történetek iránti nagyfokú érdeklődését. A drón (egy speciális gép) az ifjú költőnő kérdésre azt válaszolja, hogy nem könnyű nevének eredetét elmagyarázni, mert túlságosan hosszú történetet kellene hozzá elmondania. A költőnő válasza megnyugtató: „Szeretem a hosszú történeteket.”

És ez jól van így: eltűnő(dő) énjünk a hosszú történetekben megőrződnek, és az értő olvasás során életre kelnek. Banks űroperájának címe T. S. Eliot *Átokföldje* című versének föníciai hajósát idézi, miáltal kapcsolatba hozza a magas kultúrát a populárisal. Eliot versében számtalan alakmás révén mutat be eltérő nézőpontokat, a világok és a beszélők különféle metszeteit. Az űropera hősei szintén ilyen alakmások, akik közösségi és egyéni célok között vergődve különféle stratégiák révén keresik legföltettebb és legillanóbb kincsüket: önmagukat. Mire megtalálnák, el is veszítik az életükkel együtt. Eliot versében a föníciai hajós, Phlebas, miután behajózta a világot, a tenger fenekén végezte. Banks szerint előbb-utóbb mindannyian az Emlékezés óceánjának mélyén heverő phlebasok leszünk, csupán az életre keltő történetek adhatnak némi vigaszt számunkra.

KOLLÁR JÓZSEF

(Fordította Olasz Csaba és Tóth Benedek,
*Agave Könyvek, Budapest 2005, 560 oldal,
2480 Ft*)